

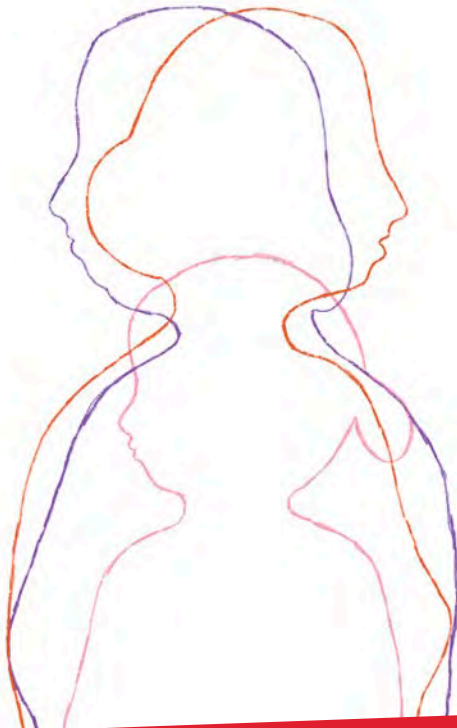
rijksuniversiteit
groningen

Prof. dr. V.I. Eichelsheim

Over generaties

Intergenerationele patronen
van deviant gedrag

Oratie

15 september 2023

Over generaties – Intergenerationele patronen van deviant gedrag

Over generaties

Intergenerationele patronen van deviant gedrag

Oratie uitgesproken door

Prof. dr. V.I. Eichelsheim

op 15 september 2023

bij de aanvaarding van het ambt van hoogleraar
Intergenerationele continuïteit van deviant gedrag

aan de
Faculteit Gedrags- & Maatschappijwetenschappen

Rijksuniversiteit Groningen

rijksuniversiteit
groningen

Uitgegeven door University of Groningen Press
Broerstraat 4
9712 CP Groningen
<https://ugp.rug.nl/>

Voor het eerst gepubliceerd in Nederland © Veroni Eichelsheim

 <https://orcid.org/0000-0003-4583-3121>

Ontwerp en opmaak: LINE UP boek en media bv | Riëtte van Zwol

Illustratie cover: Milou Trouwborst (<http://miloutrouwborst.nl/>)

Portretfoto: Henk Veenstra (<https://www.henx.nl/>)

Illustraties: Milou Trouwborst (<http://miloutrouwborst.nl/>)

DOI: <https://doi.org/10.21827/64b547133194f>

Dit werk is verschenen onder de Creative Commons-licentie: NietCommercieel-GeenAfgeleideWerken 4.0 Internationaal (CC BY-NC-ND 4.0). De volledige licentievooraarden zijn beschikbaar op creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode

Leden van het College van Bestuur,
zeer geachte aanwezigen,

De titel van de leerstoel “Intergenerationele continuïteit van deviant gedrag”, ingesteld in samenwerking tussen het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving en de Rijksuniversiteit Groningen, veronderstelt een zekere mate van gelijkenis in gedrag tussen kinderen en ouders.

Gelijkenis in normaal en deviant gedrag

Kinderen lijken op hun ouders, geruststellend soms, in uiterlijk. Iedereen kent de voorbeelden van pasgeboren babies die op hun vader lijken, waarvan wordt gezegd dat dat is om de vader gerust te stellen dat hij inderdaad de biologische vader is. Maar kinderen lijken niet alleen in uiterlijk op hun ouders, ook in gedrag vertonen zij overeenkomsten met elkaar. Dat geldt bijvoorbeeld voor sociaal functioneren, voor zowel positieve als negatieve opvoedvaardigheden [31], en zo zijn er nog meer voorbeelden te noemen van gelijkenis. Wanneer kinderen in pro-sociale zin op hun ouders lijken, wanneer welvaart wordt overgedragen, wanneer kinderen zich ongestoord ontwikkelen, kortom, wanneer zij voldoen aan de op dat moment geldende sociale en maatschappelijke normen, zal daar vrijwel niemand van opkijken. Wanneer kinderen echter in antisociale zin op hun ouders lijken en antisociaal gedrag wordt overgedragen, wordt dat – ik zou bijna zeggen uiteraard – wel als (maatschappelijk) probleem gezien.

Doel van deze leerstoel

Deze leerstoel richt zich juist hierop: de intergenerationele continuïteit van deviant gedrag. Met intergenerationele continuïteit wordt bedoeld: de mate waarin ouderlijk gedrag de kans beïnvloedt dat het kind soortgelijk gedrag zal vertonen [34].

Waar soms wordt gesproken over transmissie of overdracht, kies ik bewust voor gebruik van de overkoepelende term ‘continuïteit’ omdat het recht doet aan de verschillende verklaringen voor het clusteren van deviant gedrag in bepaalde families.

Daarover later meer. Met deviant gedrag verwijs ik naar gedrag dat afwijkt van gangbare sociale of maatschappelijke normen.

Ik ben me ervan bewust dat het labelen van deviant gedrag normatief is, wat enig risico met zich meebrengt omdat het vatbaar is voor vooroordelen en ‘othering’, het uitsluiten van alles wat anders is of lijkt. Daarom is het van belang die zogenaamde ‘gangbare sociale of maatschappelijke normen’ steeds weer opnieuw te bevragen. Het gedrag waar ik me in mijn werk met name op richt is overlastgevend, problematisch, antisociaal, agressief, gewelddadig of crimineel gedrag en ik besteed dan ook specifieke aandacht aan die families, waarin intergenerationele overdracht van deviant gedrag plaatsvindt, of dreigt plaats te vinden.

Soms kunnen deze intergenerationele patronen van deviant gedrag aanleiding vormen voor *interventies* in gezinnen. Met het aanvaarden van deze leerstoel richt ik me niet alleen op het

onderzoeken en verklaren van intergenerationele patronen van deviant gedrag, maar ook op het onderzoeken van de verschillende manieren die er zijn om dergelijke patronen zo effectief mogelijk te doorbreken.

Intergenerationele (dis)continuïteit

Dat deviant gedrag van ouders het risico doet toenemen dat kinderen soortgelijk gedrag zullen vertonen, is meermaals onderzocht en ook aangetoond door collega's.

In een publicatie van Besemer en collega's uit 2017 [4] werden alle beschikbare studies naar de intergenerationele continuïteit van criminaliteit samengenomen en werd aangetoond dat kinderen van criminele ouders ongeveer een twee keer zo groot risico lopen op een criminele carrière. Zij lieten zien dat dit nog hoger ligt voor kinderen waarvan *beide* ouders crimineel gedrag vertonen, en het risico wordt ook hoger voor *gewelddadige* vormen van criminaliteit. Eén van de mogelijke verklaringen daarvoor is dat gewelddadig gedrag van ouders mogelijk meer zichtbaar is voor kinderen dan ander crimineel gedrag. Ook bij andere vormen van geweld observeren we continuïteit over generaties: een aantal recente meta-analyses ondersteunt het idee achter wat bekend staat als de *cycle of violence theory* [40]. Ouders die als kind zelf huiselijk geweld of kindermishandeling hebben meegemaakt, hebben meer risico om in hun volwassen leven daar als pleger of slachtoffer, of allebei, mee te maken te krijgen [2; 29; 18].

In die gezinnen waar er problemen zijn met opvoeden, de kwaliteit van gezinsrelaties te wensen over laat, waar kinderen en jongeren blootgesteld worden aan geweld, of uiteindelijk ook gedragsproblemen ontwikkelen, raakt soms jeugdhulpverlening of jeugdbescherming betrokken. Het interveniëren door dergelijke instanties zélf lijkt zich te concentreren in bepaalde families. Onderzoek uit Scandinavië laat zien dat kinderen van uithuisgeplaatste ouders zelf ook meer risico lopen ooit een uithuisplaatsing mee te maken, mogelijk mede doordat zij eerder in beeld komen bij instanties [32; 37].

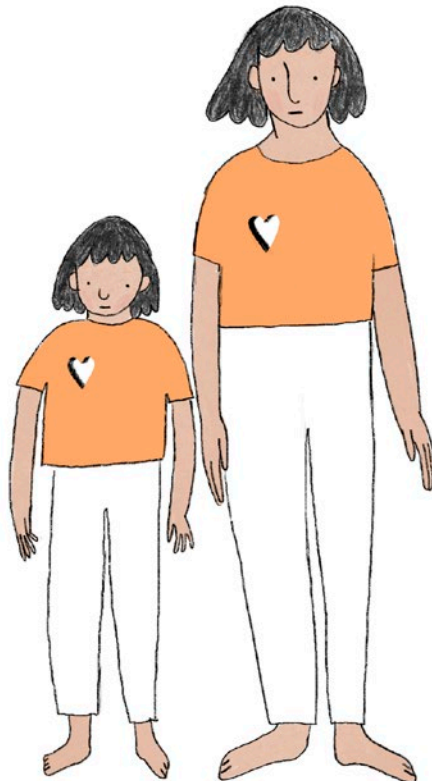
Bovenstaande voorbeelden richten zich met name op *homotypische* continuïteit: hetzelfde deviante gedrag wordt geobserveerd bij ouders en kinderen. Maar intergenerationale continuïteit is complexer dan dat. Blootstelling aan criminele activiteiten door, of geweld tussen ouders kan ook *andere nadelige gevolgen* hebben voor kinderen, dat wil zeggen anders dan een verhoogd risico op voortzetting van gewelddadig gedrag. Denk aan problemen in sociaal functioneren, gezondheid, of mentale gezondheid. We spreken dan over *heterotypische* continuïteit.

Daarnaast is het nog steeds in verreweg de meeste gevallen zo, dat kinderen ondanks blootstelling aan risico, zelf geen deviant gedrag ontwikkelen of dat dit slechts van tijdelijke aard is, we spreken dan over *discontinuïteit of veerkracht*. Niet alleen zijn er verschillen in uitkomsten na blootstelling aan risico *tussen*

gezinnen, ook *binnen* gezinnen heeft deviant gedrag bij ouders een andere uitwerking op ieder van de kinderen afzonderlijk.

Belangrijke mechanismen onderliggend aan intergenerationale continuïteit

Uit de literatuur komt een aantal belangrijke mechanismen van intergenerationale continuïteit of discontinuïteit naar voren die de moeite waard zijn om hier te noemen. Ze laten zich het best onderverdelen in biologische of genetische, sociale, en socio-economische mechanismen. Deze sluiten elkaar niet uit,

maar kunnen in interactie met zowel individuele als ook maatschappelijke ontwikkelingen handvatten bieden in het verklaren van intergenerationale patronen van deviant gedrag.

Biologische en genetische mechanismen. Hoewel niet één specifiek gen kan worden aangewezen, spelen biologische en genetische mechanismen wel degelijk een rol in het verklaren van de clustering van deviant gedrag in families. Er wordt, onder andere door collega's in Groningen, aan de VU en het NSCR, veel relevant en indrukwekkend onderzoek gedaan naar genetische mechanismen. NSCR collega's Camiel van der Laan en Steve van de Weijer [24] onderzochten met data van het Nederlands Tweeling Register de directe en indirecte effecten op normoverschrijdend gedrag en concludeerden dat genetische factoren een belangrijke rol spelen in het verklaren van de clustering van agressie in bepaalde families. Gronings onderzoek van Tina Kretschmer, Charlotte Vrijen en collega's naar de interactie tussen genetische aanleg voor externaliserend probleemgedrag van kinderen en omgevingsfactoren zoals opvoeding en gezinsfunctiëren laat zien hoe complex de relatie tussen aanleg, het tot uiting komen van gedrag, en omgeving eigenlijk is [22].

Sociale of culturele mechanismen. Ook sociaal leren speelt een belangrijke rol in intergenerationale patronen van deviant gedrag: kinderen leren door het gedrag van ouders en broers en

zussen te observeren. De kwaliteit van de opvoeding, maar ook van de familiale relaties in de kindertijd en adolescentie zijn voor een groot deel voorspellend voor de kwaliteit van de relaties in de volwassenheid [7; 25; 28; 30]. Wanneer die relaties gekenmerkt worden door conflict en geweld, vormt dat een belangrijke basis voor intergenerationele doorgifte van deviant gedrag, bijvoorbeeld via internalisering van conflict en geweld als manier om problemen op te lossen.

De keuze voor een partner speelt een belangrijke rol in intergenerationele processen: je hebt de meeste kans om een partner tegen te komen in je eigen sociale kring, dus iemand die in zekere zin qua achtergrondkenmerken op je lijkt. Dat is geen probleem wanneer beiden goed functioneren, prosociaal zijn, maar heeft ook als gevolg dat kwetsbare personen, of personen met deviant gedrag, een relatie met elkaar aangaan. Dit vormt een risico voor de eventuele kinderen.

Die transitie naar ouderschap is voor ouders die zelf geen prosociaal voorbeeld, of zelfs helemaal geen voorbeeld hebben gehad, niet eenvoudig en mogelijk zelfs risicovol [12]. De manier waarop we opvoeden, is zelf namelijk ook aan intergenerationele continuïteit onderhevig ([31; 41]. Dat geldt voor zowel het warm en sensitief, als ook voor hardhandig opvoeden. Maar juist een warme opvoedstijl en goede kwaliteit van gezinsrelaties kan intergenerationele patronen van huiselijk

geweld doorbreken [29]. Een stabiele partnerrelatie, kan in die transitie naar ouderschap dan ook beschermend werken.

Dat geldt overigens ook voor andere sociale factoren zoals het volgen van onderwijs, wat niet alleen de kansen vergroot op een reguliere carrière en beschermt tegen een criminele, het opent ook deuren naar een ander prosociaal netwerk. Veerkracht lijkt, kortom, in belangrijke mate te worden gedreven door dergelijke sociale factoren, die in zekere mate cumulatief lijken te zijn.

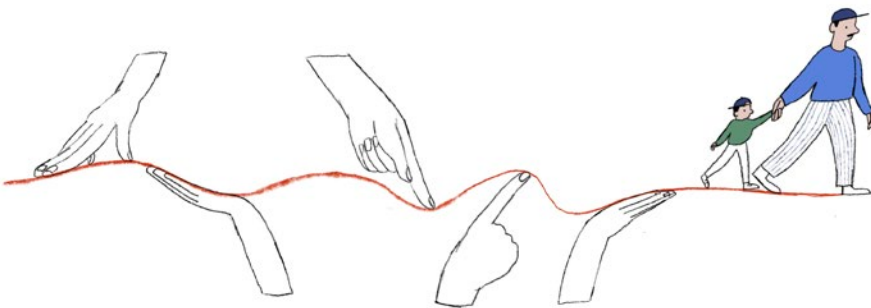
Socio-economische mechanismen. Socio-economische omstandigheden spelen een belangrijke rol in de intergenerationele continuïteit van deviant gedrag. Armoede is een belangrijke en vrij consistente risicofactor voor deviante gedragingen zoals agressie, geweld, en criminaliteit over de levensloop [19]. Die verbanden zijn niet alleen direct, maar uiteraard ook indirect zichtbaar: via processen van uitsluiting en ervaren marginalisatie, bijvoorbeeld. Anderzijds kunnen financiële problemen, schulden en zorgen over de financiële zekerheid in een gezin ook emotionele of fysieke afwezigheid van ouders tot gevolg hebben, maar ook leiden tot relatieproblemen tussen ouders, en tussen ouders en kinderen. Armoede kan dus wel degelijk consequenties hebben voor de kwaliteit en stabiliteit van de omgeving waarin een kind opgroeit, en daarmee risicoverhogend werken voor intergenerationele continuïteit van deviant gedrag [6; 5]. Het omgekeerde is overigens ook waar: opwaartse

sociale mobiliteit, via het volgen van opleiding, werk en inkomen, kan beschermend werken en daarmee intergenerationale veerkracht bevorderen.

De levensloopbenadering

Intergenerationele continuïteit van deviant gedrag is een complex samenspel tussen individuele kenmerken, genetische, sociale, en socio-economische mechanismen, in interactie met bredere maatschappelijke of historische ontwikkelingen.

De verschillende disciplines die zich als vanzelfsprekend met deze thematiek bezighouden, kunnen baat hebben bij een gemeenschappelijke taal. De levensloopbenadering is daarvoor bij uitstek geschikt, niet alleen om de **timing van de ontwikkeling** van deviant gedrag over de levensloop en generaties bestuderen, maar ook om richting te geven **aan de timing van preventie en interventie**. De principes van de levensloop-

benadering, bestaande uit het idee van verbonden levens, het idee van leeftijdsgerelateerde ontwikkelingen en de noodzaak die te bestuderen in de bredere sociale, maatschappelijke of historische context, worden gebruikt in zowel criminologie, ontwikkelingspsychologie, als ook de sociologie (16; 3; 33).

Ik gebruik de levensloopbenadering hier om met behulp van de verschillende fasen in de levensloop te illustreren wat u de komende jaren aan onderzoek kunt verwachten.

Adolescentie. Tot voor kort werd deviant gedrag zeker door criminologen bij uitstek bestudeerd in de periode van **adolescentie**. Met onderzoek naar deze belangrijke ontwikkelingsfase in de levensloop begon trouwens niet alleen mijn wetenschappelijke carrière, maar ook mijn interesse voor het thema dat vandaag centraal staat.

De adolescentie is een periode waarin grote veranderingen in brein, lichaam en cognities gepaard gaan met grote ontwikkelingen in identiteitsvorming, streven naar autonomie en veranderende gezinsdynamiek [14]. Er zijn duidelijk ook risico's die de prosociale ontwikkeling bedreigen: jongeren spenderen meer tijd buitenshuis; meer met vrienden en minder in het zicht van hun ouders [27]. In deze levensfase zijn individuen meer vatbaar voor groepsdruk, waarmee deviant gedrag op de loer ligt, zij het overigens meestal tijdelijk van aard.

Er zijn zorgen over een relatief kleine groep jongeren die zich aangetrokken voelt tot zwaardere vormen van criminaliteit [39]. Betrokkenheid bij zware criminaliteit bedreigt de normale ontwikkelingsdoelen in de adolescentie: het voltooiën van onderwijs, het aangaan en behouden van gezonde en prosociale relaties.

De komende jaren starten we empirisch onderzoek binnen het door de Nationale Wetenschapsagenda gefinancierde EPIC project om te begrijpen waarom sommige jongeren, meer dan andere, worden aangetrokken tot de zwaardere vormen van criminaliteit. Dat daarin ook familiale patronen een rol spelen, liet promovenda Meintje van Dijk al zien: kinderen van beroeps-criminelen hebben hoog risico op een (zwaar) criminele carrière [9;10]. Daarnaast liet de systematische review die Ida Adamse uitvoerde zien dat jeugdige aanwas in zware criminaliteit deels verklaard kan worden door risicofactoren in de familie [1]. In het EPIC project richt ik me de komende jaren met vele anderen waaronder NSCR collega's Arjan Blokland en Sjoukje van Deuren, niet alleen op risicofactoren op individueel of gezinsniveau, maar nadrukkelijk ook op de interactie met de bredere sociale omgeving: op school, in buurten en via vrienden en online contacten.

Volwassenheid. Wanneer deviant gedrag *niet* stopt na de adolescentie, kan dat de volwassen ontwikkeling bedreigen. Ontwik-

kelingsdoelen in de (vroeger) volwassenheid zijn bijvoorbeeld het afronden van een opleiding, het vinden van werk, het aangaan van intieme relaties, het aangaan en behouden van andere sociale relaties en uiteindelijk voor velen ook de transitie naar het ouderschap [14; 15]. Zonder deze transitie is intergenerationale continuïteit immers sowieso niet aan de orde.

De transitie naar ouderschap vormt het uitgangspunt voor de recent gestarte In-Care studie waaraan ik de komende jaren met promovenda Mirla Schaeffer en collega Victor van der Geest aan werk. We richten ons op een groep die een zogenoemd 'belast' verleden heeft, namelijk op jongeren die ongeveer 20 jaar geleden in een gesloten jeugdzorg instelling verbleven. Deze jongeren werden daar destijds overigens om uiteenlopende redenen geplaatst, bijvoorbeeld vanwege een ernstige bedreiging van de ontwikkeling, vanwege eigen gedragsproblematiek, de ernstige situatie thuis, verwaarlozing of het meemaken van geweld.

De dossiers van destijds bevatten gedetailleerde informatie, bijvoorbeeld over de reden van plaatsing, hulpverleningsgeschiedenis, achtergrondinformatie, behandelplan en over de situatie bij uitstroom. Deze gegevens koppelen we in dit project – anoniem – aan demografische gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek. Zo kunnen we de levensloop van deze individuen op het gebied van partnerschappen, opleiding en

werk, inkomen, zorg, en gedrag (waaronder criminaliteit) reconstrueren, en kunnen we ook die transitie naar ouderschap in kaart brengen. Inmiddels is de kans immers aanwezig dat zij zelf kinderen hebben gekregen [12]. Bij elkaar wordt dit een rijke dataset die bij uitstek geschikt is om grofmazige intergenerationele verbanden te kunnen onderzoeken. We vullen dit aan met interviews en observatie onderzoek, juist om de gevonden verbanden beter te begrijpen.

Kindertijd. Met de transitie naar ouderschap komt ook de **kindertijd** van de nieuwe generatie in beeld. De ervaringen van ouders met het opvoeden van hun kinderen worden uiteraard ‘gekleurd’ door kenmerken van het kind, maar ook door hun eigen verleden, de socio-economische omstandigheden van het gezin, net als de sociale en culturele achtergrond van ouders, met andere woorden ‘de plek waar de wieg staat’. Vroege voorlopers van deviant gedrag kunnen zich in de kindertijd al openbaren, denk aan gedragsproblematiek in algemene zin, en allerlei vormen van ontwikkelingspsychopathologie. Deviant gedrag in de kindertijd, blijkt nog altijd de beste voorspeller van deviant gedrag later in de levensloop [34].

Bedreigingen voor de ontwikkeling in de kindertijd worden vaak gevat in overkoepelende term “ACES”, Adverse Childhood Experiences, die op kortere – maar ook langere termijn – allerlei ontwikkelingsuitkomsten negatief kunnen beïnvloeden. Een

van de meest bekende van deze ‘ACES’ is meteen ook vrij veelvoorkomend: het meemaken van een scheiding van ouders heeft op kinderen over het algemeen vrij veel impact, ook op het risico op deviant gedrag [23; 38]. Soms verhuist één van de ouders na een scheiding en deze verhuizing heeft mogelijk nog extra gevolgen voor de ontwikkelingsuitkomsten van kinderen. Promovenda Loran Kostense doet hier in een gecombineerd juridisch en sociaalwetenschappelijk project de komende jaren onderzoek naar en hoopt haar resultaten te kunnen gebruiken om rechters in zogenaamde verhuiszaken te adviseren.

Een andere bekende ‘ACE’ is hopelijk minder veelvoorkomend: het gaat om het meemaken van geweld of verwaarlozing in het gezin [36; 21]. Ik heb me samen met collega’s de afgelopen jaren juist ook op dit thema gericht – eerst in onderzoek naar de overlap met plegerschap van andere vormen van criminaliteit [8], en later ook op de invloed van een niet te missen maatschappelijke crisis met impact: de coronacrisis [16]. Anne Coomans, die inmiddels op dit onderwerp promoveert, onderzocht niet alleen het aantal meldingen in deze periode, maar interviewde slachtoffers om nog beter te begrijpen hoe de coronamaatregelen impact hadden op huiselijk geweld en het melden daarvan.

We verzamelden in deze tijd in nauwe samenwerking met Veilig Thuis ook informatie uit de door hen aangelegde dossiers. Wanneer kinderen betrokken zijn bij een melding, bevat-

ten de dossiers vaak transcripten van kindgesprekken van professionals met kinderen die getuige zijn geweest van geweld in het gezin. Het meemaken van huiselijk geweld kan voor kinderen verstrekende en soms ook intergenerationele gevolgen hebben. In de literatuur blijken kinderen vaak te worden afgeschilderd als relatief passieve ‘omstanders’ wanneer zij dergelijk geweld meemaken. In samenwerking met Carlijn van Baak en Marie Rosenkrantz Lindegaard als vertegenwoordigers van de NSCR groep die omstandergedrag bij geweldsincidenten bestudeert, probeer ik de komende jaren deze kennis te integreren in de psychologische literatuur over de reacties van kinderen op geweld in huiselijke sfeer.

Een voorlopige analyse van de dossierinformatie laat zien dat ‘blootstelling’ geen binair gegeven is maar dat de manier waarop blootstelling plaatsvindt divers is, en de reacties van kinderen juist enorm variëren [20]. Ze zijn vaak verre van ‘passieve omstanders’. We stellen dat die variabiliteit in reacties van kinderen in interactie met individuele en situationele kenmerken mogelijk deels zou kunnen verklaren waarom het met sommige kinderen heel goed gaat, maar dat anderen heel veel last van deze gebeurtenissen houden.

Dat kan wat mij betreft het startpunt zijn van een nieuwe onderzoekslijn waarbij ik de afdeling Ontwikkelingspsychologie in Groningen graag betrek. Met de daar aanwezige expertise kun-

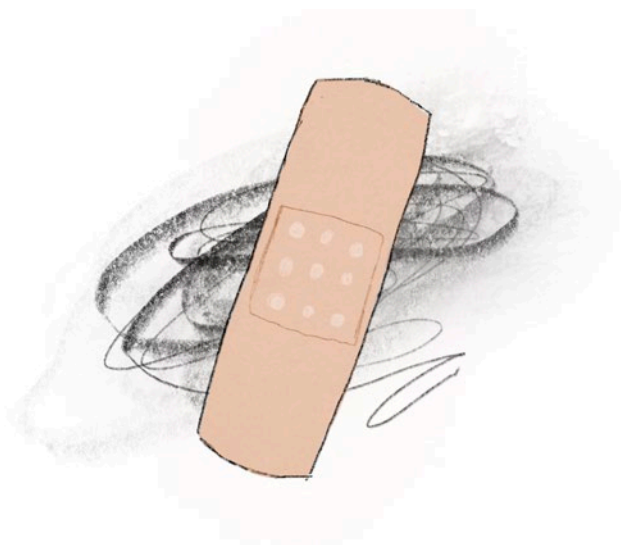
nen we longitudinale vragenlijststudies aanvullen met observaties om zo dicht mogelijk bij die daadwerkelijke situatie te komen. Ik zie verschillende mogelijkheden om hierin samen te werken met Marijn van Dijk, Laura Cuijpers, maar ook Peter de Jonge, Annelieke Roest, Solemiia Myroniuk (die eerder al de variabiliteit in emoties onderzocht als reactie op het meemaken van verschillende vormen van geweld en verwaarlozing in de kindertijd [26]) en Bertus Jeronimus (die een scoping review uitvoerde naar Nederlandse systeemgerichte interventies bij slachtofferschap van huiselijk geweld [11]).

Wat werkt voor wie, en wanneer?

De komende jaren kan de levensloopbenadering tevens de basis vormen voor effectiever preventie- en interventiebeleid.

Primaire preventie van intergenerationele continuïteit van deviant gedrag bestaat uit het voorkomen, tegengaan, of bufferen van risicofactoren, ofwel: het promoten van veerkracht van individuen en gezinnen. Veerkracht is immers niet noodzakelijk het uitblijven van intergenerationele continuïteit, maar draait er vooral om dat individuen in staat zijn het aanwezige risico te pareren en om te buigen, al dan niet met hulp van ‘buitenaf’ (vrij naar Rutter, 2012). **Primaire preventie** van de intergenerationele continuïteit van deviant gedrag zou bijvoorbeeld bijzonder effectief kunnen zijn in de periode van kindertijd en adolescentie, waarbij het die aanjagers van intergenera-

tionele continuïteit zoals armoede verzacht, bijvoorbeeld door het invoeren van een basisinkomen of gratis kinderopvang, toegankelijk onderwijs biedt mogelijk een breed pro sociaal netwerk, wat toegang tot de arbeidsmarkt vergemakkelijkt. Gewoon, goed opgroeien voor iedereen dus. Dat is bij uitstek een 'whole of society approach'. Het nadeel daarvan is dat het vrij generiek is en bovendien helaas afhankelijk van maatschappelijke en politieke bereidheid in een kansrijke start voor ieder kind te voorzien. Met de val van het huidige kabinet is de herziening van het jeugd(zorg)beleid wederom op de lange baan geschoven, om maar eens een voorbeeld te noemen van hoe ook politieke factoren preventiestrategieën kunnen beïnvloeden.

Secundaire preventie, gericht op specifieke risicogroepen in de samenleving, is mogelijk in vrijwel alle levensfasen en op al die verschillende niveaus: het individu, het gezin, de bredere sociale omgeving zoals scholen en buurten. In dit geval gaat het om die families die al generaties lang lijken vast te zitten in patronen van deviant gedrag. Secundaire preventie is in grote mate afhankelijk van de kwaliteit van risico inschatting (wie zijn de kwetsbare groepen?) en heeft als mogelijk nadeel dat stigmatisering, en uiteindelijk de ‘self-fulfilling prophecy’ op de loer ligt. Zeker in een groep als deze, die wars is van ingrijpen door instanties vanwege een opgebouwd wantrouwen en misschien daardoor onbereikbaar of zelfs onzichtbaar blijft, zoals Jessica Asscher ook al meermaals heeft benadrukt.

Toch is niets doen vaak geen optie.

Ik ben ervan overtuigd dat er in de levensloop verschillende momenten zijn om intergenerationele continuïteit te voorkomen of tegen te gaan en dat die kansen benut moeten worden. Wat is dan het beste moment om in te grijpen? Hoewel de roep om **vroeg ingrijpen** vanuit zowel samenleving als wetenschap sterk is, en het adagium soms lijkt te zijn ‘hoe vroeger hoe beter’ – valt of staat het ‘vroeg’ kunnen ingrijpen wel met het adequaat en onderbouwd kunnen inschatten van risico, de bereikbaarheid van de doelgroep en de effectiviteit van interventies. Ook ethische aspecten van vroeg ingrijpen kunnen niet

worden genegeerd. Denk bijvoorbeeld aan de ethische dilemma's die opdoemen wanneer we spreken over het 'ingrijpen' voor of tijdens een zwangerschap, of bij een uithuisplaatsing. Overbodig vroeg ingrijpen immers, kan ook nadelige gevolgen hebben voor ouders en kinderen en druist bovendien soms in tegen het zelfbeschikkingsrecht.

Om de genoemde nadelen te pareren, is goed en gedegen onderzoek nodig. Juist omdat niet interveniëren geen optie is. De door mij geschetste dilemma's vragen naast interdisciplinaire samenwerking en goed onderzoek ook om een voldoende lange opvolging na interventies en om monitoring van een breed spectrum aan uitkomstmaten over de levensloop.

Dan nog dit. Interventies voor gezinnen met een verhoogd risico op intergenerationele continuïteit van deviant gedrag kunnen in het vrijwillig kader worden aangeboden, maar kunnen zeker ook in **niet vrijwillig** kader worden opgelegd door een rechter. **Civielrechtelijke maatregelen** kunnen bijvoorbeeld een ondertoezichtstelling zijn, maar in uiterste gevallen kan het ook gaan om bijvoorbeeld een uithuisplaatsing van minderjarigen. Plaatsingen in gesloten instellingen (JeugdzorgPlus) vallen hier onder. Dit zou moeten worden blijven beschouwd als een 'ultimum remedium', dat met gepaste terughoudendheid zou moeten worden ingezet. Hoewel het lastig blijft om in onderzoek de al eerder aanwezige risicofactoren te

scheiden van de risico's waaraan jongeren *in jeugdzorginstellingen* worden blootgesteld, zijn er aanwijzingen dat alleen al de plaatsing in een instelling nadelige gevolgen kan hebben die lang doorwerken. Dit geeft ons de verantwoordelijkheid deze consequenties te monitoren en de kwaliteit van zorg op orde te brengen en te houden. Ook **strafrechtelijke maatregelen** kunnen noodzakelijk zijn, vanwege criminele activiteiten van ouders, maar uiteraard ook vanwege crimineel gedrag van betrokken kinderen of jongvolwassenen.

De **onvrijwilligheid** van interveniëren brengt een spanningsveld met zich mee tussen het bieden van zorg en pedagogische ondersteuning enerzijds, en repressie anderzijds. Het laatste uiteraard ook vanuit het oogpunt van vergelding en de noodzaak om de samenleving te beschermen. Om intergenerationele problematiek te voorkomen, moet niet alleen de kwaliteit van zorg op orde zijn, maar moet ook de samenwerking met juristen worden gezocht.

De toekomst

Om de komende jaren doorbraken te bereiken in het onderzoek naar het doorbreken van intergenerationele patronen van deviant gedrag zouden we ons, samenvattend, op de volgende zaken moeten richten.

Ten eerste zou er voldoende aandacht besteed moeten worden aan de *complexiteit van intergenerationele processen*. Dit kunnen we doen door kennis en expertise uit verschillende disciplines te bundelen en daarin gezamenlijk op te trekken. Ook gisteren, tijdens het symposium dat ik rondom dit thema organiseerde, bleek weer hoe belangrijk het is als er vanuit psychologie, pedagogiek, sociologie, criminologie en rechten maar ook geboortezorg wordt samengewerkt. Die samenwerking geldt wat mij betreft ook voor Hogescholen, relevante praktijkorganisaties en relevante beleidsafdelingen en ministeries. Daarin blijf ik graag initiatief nemen.

Ten tweede, lijkt het goed om prospectief onderzoek te *blijven* doen, voortbordurend op grote bestaande longitudinale datasets kunnen we informatie verzamelen over meerdere generaties, en het is mijn voorstel dit aan te vullen met goed kwalitatief onderzoek en eventueel ook case studies. Dit geeft ons de gelegenheid om intensieve aandacht te besteden aan *cruciale*

momenten in de levensloop waarop veranderingen plaatsvinden die mogelijk ook intergenerationele gevolgen hebben.

Ten derde, lijkt het essentieel aandacht te besteden aan *veerkracht*. Hoewel blootgesteld aan dezelfde risicovolle omgeving, reageren kinderen uit hetzelfde gezin toch weer anders op die blootstelling. Hoe verklaren we deze verschillen in veerkracht?

En ten vierde zouden we al deze informatie kunnen en moeten gebruiken om *effectievere preventie- en interventiestrategieën* te ontwikkelen, na te denken over de timing daarvan, maar ook over het niveau van interveniëren; individu, gezin, school, of de samenleving als geheel. En, omdat nadelige effecten van interventies ook denkbaar zijn, moeten we vooral niet vergeten de effecten van dergelijke interventies te monitoren over langere tijd, misschien wel over meerdere generaties.

Tot slot

Tot slot. Ik ben heel blij met het vertrouwen dat ik heb ervaren vanuit het NSCR en de Rijksuniversiteit Groningen om deze leerstoel te komende jaren vorm te gaan geven. Ik denk daarbij in het bijzonder aan Peter van der Laan, Beate Volker, Kees Aarts, Peter de Jonge, Marijn van Dijk en de leden van de benoemingsadviescommissie. Veel dank daarom ook aan Machteld Vonk, Vana Hutter en Peter van der Laan die zo aardig waren de tekst van mijn oratie van hun waardevolle feedback te voorzien.

Ik zie het als een voorrecht om werk te doen dat door nieuwsgierigheid gedreven is. Ik zie het als een plicht om met een zinvolle wetenschappelijke bijdrage, ook een maatschappelijke bijdrage te leveren. Hoewel de wetenschap nog altijd vrij individualistisch georganiseerd is, is wetenschap toch ook vooral een teamprestatie. De onderzoeksprojecten en – plannen die ik vandaag heb genoemd zijn dan ook het resultaat van samenwerking.

Daarom: Aan alle collega's in Groningen: wat een warm welkom hebben jullie me gegeven! Ik kijk ernaar uit om een bijdrage aan het onderwijs te blijven geven en alle mogelijkheden te benutten om samen onderzoek te doen.

Aan NSCR onderzoeksgroep 1: De goede samenwerking in deze groep maakt dat we vaak succesvol zijn in het doen van subsidieaanvragen en het opstarten van nieuwe projecten. Dat die samenwerking zo prettig verloopt, is wat mij betreft iets wat we moeten blijven koesteren.

Maar natuurlijk is ook de samenwerking met de andere NSCR onderzoeksgroepen onmisbaar, net als de samenwerking met de PhDs die ik mag begeleiden samen met alle collega promotoren, en uiteraard mag ook de bijdrage vanuit de ondersteunende staf niet onvermeld blijven.

Dan: Mijn ouders en zus: dank voor jullie steun, jullie interesse, en voor jullie aanwezigheid. Mijn schoonouders, schoonzussen en zwager, neef en nicht, en andere familieleden die hier vandaag zijn: wat fijn dat jullie naar Groningen zijn gekomen, dank daarvoor. Lieve vrienden: jullie zijn me heel dierbaar, fijn dat jullie er zijn.

Lieve Gijs: dank voor je blik van buitenaf en gewoon dat je er altijd bent. Lieve meiden: Nora, Carolijn en Berber, jullie zijn de allerliefsten en mocht er al sprake zijn van enige intergeneratiele gelijkens, jullie zijn toch vooral ieder jezelf aan het worden en dat is fantastisch om van dichtbij te mogen meemaken.

Ik heb gezegd.

Literatuur

- [1] Adamse, I., Eichelsheim, V.I., & Blokland, A. (forthcoming). The risk and protective factors for entering organized crime groups and their association with different entering mechanisms: A systematic review using ASReview.
- [2] Assink, M., Spruit, A., Schuts, M., Lindauer, R., van der Put, C. E., & Stams, G. J. J. (2018). The intergenerational transmission of child maltreatment: A three-level meta-analysis. *Child Abuse & Neglect*, *84*, 131-145. doi: 10.1016/j.chiabu.2018.07.037
- [3] Bengtson, V. L., Elder Jr, G. H., & Putney, N. M. (2005). The life course perspective on ageing: Linked lives, timing, and history. In: M.L. Johnson (Ed.), *The Cambridge Handbook of Age And Ageing* (pp. 493- 501). University Press
- [4] Besemer, S., Ahmad, S. I., Hinshaw, S. P., & Farrington, D. P. (2017). A systematic review and meta-analysis of the intergenerational transmission of criminal behavior. *Aggression and Violent Behavior*, *37*, 161-178. doi: 10.1016/j.avb.2017.10.004.
- [5] Black, M. M., Walker, S. P., Fernald, L. C., Andersen, C. T., DiGirolamo, A. M., Lu, C., ... & Grantham-McGregor, S. (2017). Early childhood development coming of age: science through the life course. *The Lancet*, *389*, 77-90. doi: 10.1016/S0140-6736(16)31389-7
- [6] Bornstein, M. H., & Bradley, R. H. (Eds.). (2014). *Socioeconomic status, parenting, and child development*. Routledge.
- [7] Conger R. D., Cui M., Bryant C. M., Elder G. H. (2000). Competence in early adult romantic relationships: A developmental perspective on family influ-

- ences. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79, 224-237. doi: 10.1037//0022-3514.79.2.224
- [8] van Deuren, S. & Kroese, J., van Dijk, M., Eichelsheim, V.I., Blokland, A. & van de Weijer, S. (2021). Criminaliteit en huiselijk geweld. Twee kanten van dezelfde medaille. Politie & Wetenschap rapport, verkregen via <https://nscr.nl/criminaliteit-en-huiselijk-geweld-twee-kanten-van-dezelfde-medaille/>
- [9] van Dijk, M., Kleemans, E., & Eichelsheim, V.I. (2019). Children of organized crime offenders: Like father, like child? An explorative and qualitative study into mechanisms of intergenerational (dis) continuity in organized crime families. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 25, 345-363. doi: 10.1007/s10610-018-9381-6
- [10] van Dijk, M., Eichelsheim, V.I., Kleemans, E., Soudijn, M., & Van de Weijer, S. (2022). Intergenerational continuity of crime among children of organized crime offenders in the Netherlands. *Crime, Law and Social Change*, 77, 207-227. doi: 10.1007/s10611-021-09970-1
- [11] Downes, R., & Jeronimus, B. F. (2022). A scoping review of systemic interventions against domestic violence in the Netherlands: Practice, proof, and perspectives. *PsyArXiv Preprints*. doi:10.31234/osf.io/skn5y
- [12] Eastman, A. L., Palmer, L., & Ahn, E. (2019). Pregnant and parenting youth in care and their children: A literature review. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 36, 571-581. doi: 10.1007/s10560-019-00598-8
- [13] Edzes, A., & Strijker, D. (2017). Overerfbare armoede in de Veenkoloniën: Vijfjarig onderzoek. *Sociaal Bestek*, 79, 34-36. doi:10.1007/s41196-017-0550-9

- [14] Eichelsheim, V. I., Blokland, A., Meeus, W. H. J., & Branje, S. J. T. (2019). Adolescent delinquency and family conflict as precursors of romantic relationships in early adulthood. *Crime & Delinquency*, 65, 1371-1401. doi: 10.1177/0011128718781313
- [15] Eichelsheim, V. I., van de Weijer, S. G., & Bijleveld, C. C. (2022). In-laws or outlaws? Associations between in-law family members' and individuals' convictions. *European Journal of Criminology*, 19, 1060-1077. doi: 10.1177/1477370820941397
- [16] Eichelsheim, V.I., Coomans, A., Schlette, A., van Deuren, S., van Baak, C., Blokland, A., ... & Kühling, D. (2023). Stay Home, Stay Safe? Short-and Long-term Consequences of covid-19 Restrictions on Domestic Violence in the Netherlands. In: M. Deflem (Ed). *Crime and Social Control in Pandemic Times* (Vol. 28, pp. 55-71). Emerald Publishing.
- [17] Elder Jr, G. H. (1998). The life course as developmental theory. *Child development*, 69, 1-12. doi: 10.1111/j.1467-8624.1998.tb06128.x
- [18] Ehrensaft, M. K., & Langhinrichsen-Rohling, J. (2022). Intergenerational transmission of intimate partner violence: summary and current research on processes of transmission. Geffner, R., White, J.W., Hamberger, L.K., Rosenbaum, A., Vaughan-Eden, V., Vieth, V.I. (Eds) *Handbook of Interpersonal Violence and Abuse Across the Lifespan* (pp. 2485-2509). Springer, Cham. doi: 10.1007/978-3-319-89999-2_152
- [19] Farrington, D. P., & Welsh, B. C. (2006). Saving children from a life of crime: Early risk factors and effective interventions. Oxford University Press doi: 10.1093/acprof:oso/9780195304091.001.0001

- [20] Holden G. W. (2003). Children exposed to domestic violence and child abuse: terminology and taxonomy. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 6, 151–160. doi: 10.1023/a:1024906315255
- [21] Holt, S., Buckley, H., & Whelan, S. (2008). The impact of exposure to domestic violence on children and young people: A review of the literature. *Child Abuse & Neglect*, 32, 797-810. doi: 10.1016/j.chiabu.2008.02.004
- [22] Kretschmer, T. (2023). Parenting is genetically influenced: What does that mean for research into child and adolescent social development? *Social Development*, 32, 3-16. doi: 10.1111/sode.12633
- [23] Kroese, J., Bernasco, W., Liefbroer, A. C., & Rouwendal, J. (2021). Growing up in single-parent families and the criminal involvement of adolescents: a systematic review. *Psychology, Crime & Law*, 27, 61-75. doi: 10.1080/1068316x.2020.1774589
- [24] van der Laan, C. M., van de Weijer, S. G., Pool, R., Hottenga, J. J., van Beijsterveldt, T. C., Willemsen, G., ... & Boomsma, D. I. (2023). Direct and indirect genetic effects on aggression. *Biological Psychiatry Global Open Science*. doi: 10.1016/j.bpsgos.2023.04.006
- [25] Meeus W. H. (2016). Adolescent psychosocial development: A review of longitudinal models and research. *Developmental Psychology*, 52, 1969-1993. doi: 10.1037/dev000243
- [26] Myroniuk, S., Reitsem, A. M., de Jonge, P., & Jeronimus, B. F. (2022, September 16). Specific types of childhood abuse and neglect and profiles of adult emotion dynamics. doi: 10.31234/osf.io/cs8zv
- [27] Paikoff, R. L., & Brooks-Gunn, J. (1991). Do parent-child relationships change during puberty? *Psychological Bulletin*, 110, 47. doi: 10.1037/0033-2909.110.1.47

- [28] Rhule-Louie D. M., McMahon R. J. (2007). Problem behavior and romantic relationships: Assortative mating, behavior contagion, and desistance. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 10, 53-100. doi: 10.1007/s10567-006-0016-y
- [29] Schofield, T. J., Lee, R. D., & Merrick, M. T. (2013). Safe, stable, nurturing relationships as a moderator of intergenerational continuity of child maltreatment: A meta-analysis. *Journal of Adolescent Health*, 53, 32-38. doi: 10.1016/j.jadohealth.2013.05.004
- [30] Seiffge-Krenke I., Overbeek G., Vermulst A. (2010). Parent-child relationship trajectories during adolescence: Longitudinal associations with romantic outcomes in emerging adulthood. *Journal of Adolescence*, 33, 159-171. doi: 10.1016/j.adolescence.2009.04.001
- [31] Serbin, L., & Karp, J. (2003). Intergenerational studies of parenting and the transfer of risk from parent to child. *Current Directions in Psychological Science*, 12, 138-142. doi: 10.1111/1467-8721.01249
- [32] Straatmann, V. S., Jackisch, J., Brännström, L., & Almquist, Y. B. (2021). Intergenerational transmission of out-of-home care and the role of mental health problems: Findings from Stockholm birth cohort multigenerational study. *Social Science & Medicine*, 284, 114223. doi: 10.1016/j.socscimed.2021.114223
- [33] Thornberry, T. P., Freeman-Gallant, A., Lizotte, A. J., Krohn, M. D., & Smith, C. A. (2003). Linked lives: The intergenerational transmission of antisocial behavior. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 31, 171-184. doi: 10.1023/A:1022574208366
- [34] Thornberry, T. P., Krohn, M. D., & Farrington, D. P. (2003). Key results from the first forty years of the Cambridge study in delinquent development. In:

- Taking Stock of Delinquency. Longitudinal Research in the Social and Behavioral Sciences: An Interdisciplinary Series. Springer, Boston, MA. doi: 10.1007/0-306-47945-1_5
- [35] Visser, S., Strijker, D., Edzes, A., & Rijnks, R. (2019). Onderzoek Intergenerationele Armoede: Voortgangsrapportage 2017-2019. Rijksuniversiteit Groningen. Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen.
- [36] Vu, N. L., Jouriles, E. N., McDonald, R., & Rosenfield, D. (2016). Children's exposure to intimate partner violence: A meta-analysis of longitudinal associations with child adjustment problems. *Clinical Psychology Review*, 46, 25-33. doi:
- [37] Wall-Wieler, E., Almquist, Y., Liu, C., Vinnerljung, B., & Hjern, A. (2018). Intergenerational transmission of out-of-home care in Sweden: A population-based cohort study. *Child Abuse & Neglect*, 83, 42-51. doi: 10.1016/j.chiabu.2018.07.007
- [38] van de Weijer, S. G., Thornberry, T. P., Bijleveld, C. C., & Blokland, A. A. (2015). The effects of parental divorce on the intergenerational transmission of crime. *Societies*, 5, 89-108. doi: 10.3390/soc5010089
- [39] Weijers, I., H. Ferwerda & R. Roks (2021a). Verharding van de jeugdcriminaliteit. *Nederlands Juristenblad*, 1, 14-20.
- [40] Widom, C. S. (1989). The cycle of violence. *Science*, 244, 160-166. doi: 10.1126/science.2704995
- [41] Van IJzendoorn, M. H. (1992). Intergenerational transmission of parenting: A review of studies in nonclinical populations. *Developmental Review*, 12, 76-99. doi: 10.1016/0273-2297(92)90004-l

Across generations. Intergenerational patterns of deviant behavior

English summary of the inaugural lecture of prof. dr. V.I. (Veroni) Eichelsheim

Resemblance in normal and deviant behavior

The title of this endowed chair implies resemblance in behavior between children and their parents. When children resemble their parents in prosocial behavior, and children flourish, there is no reason to be worried. When children resemble their parents in antisocial behavior, however, this is more problematic to the society as a whole.

Aim of this endowed chair

Central to the chair is just that: intergenerational continuity of deviant behavior. Intergenerational continuity refers to the extent to which parental behavior increases the chances for children to show similar types of behavior. I deliberately refer to this as continuity, and not transmission, because the term more adequately reflects the various mechanisms underlying this phenomenon. With deviant behavior, I refer to various behaviors not in line with common social norms and focus specifically on disturbing, problematic, antisocial, aggressive, and even delinquent or criminal behavior. Not only do I focus on seeking explanations for intergenerational continuity, I also

focus on intervening in those families stuck in intergenerational patterns of deviant behavior.

Intergenerational continuity of deviant behavior

Research shows that children of criminal parents have an increased risk of engaging in criminal activities themselves, this risk further increases when both parents are criminal, and increases for violent types of crimes. Other violent behavior also continues over the course of generations, for example domestic violence and child maltreatment.

Not only homotypic continuity is observed, that is, the same type of deviant behavior is studied in parents and children, it seems also important to focus on other potential adverse effects of growing up in a family of which the parents are showing deviant behavior. This is often referred to as heterotypic continuity. Also, discontinuity is very informative: those who thrive despite being exposed to risk may teach us something on resilience.

According to the literature, the most common underlying mechanisms are genetic/biological, social/cultural and socio-economic in nature. Although there is not a single gene that can be held responsible for deviant behavior, research shows that genetic or biological risk plays an important role in explaining the clustering of deviant behavior in families. Apart

from that, researchers tend to agree that also social or cultural mechanisms play a role: for example, through social learning, the choice for a partner, or through a difficult transition to parenthood for vulnerable individuals. Since poverty is a known driver for deviant behavior, and intergenerational poverty is also observed, researchers see socioeconomic circumstances as an important driver of intergenerational continuity of deviant behavior. On the other hand, upward social mobility, for example through education, may facilitate resilience.

Life-course approach

Intergenerational continuity of deviant behavior is a complex interplay between individual level factors, the mechanisms mentioned above, and societal or even historical context. The different disciplines involved in studying intergenerational continuity of deviant behavior, may benefit from a common language. Here, I propose that the life-course approach is extremely suitable to serve as this common language, since it is used not only in psychology, pedagogical sciences, criminology, but also in sociology. The life-course approach, characterized by its focus on age-graded development, the ideas of linked lives, and the urgency to study life-course development in a broader social, societal and historical context makes it extremely suitable.

Deviant behavior is a threat to 'normal' developmental goals in all stages of the life-course: adolescence, adulthood, and childhood. In the coming years, together with colleagues, we more specifically focus on serious crime involvement in adolescence, and ways to effectively prevent this, or intervene. With the recently started In-Care study, we focus on the transition to parenthood in adulthood, thereby focusing specifically on care-leavers and their difficulties during this transition. In childhood, a diverse set of Adverse Childhood Experiences may occur. These so-called ACES, may have long term negative impact. In a combined social scientific and legal project, we focus on the impact of divorce and moving houses for children and their parents. Furthermore, in several projects we are studying the impact of domestic violence on the short, and longer term. We deliberately focus on children as active bystanders of violence, in order to ultimately be able to explain why some may eventually fare much better than others.

What works for whom, and when?

The life-course approach may also be helpful in guiding more effective prevention and intervention strategies. Although there may be many (societal) barriers to effective intervention, I am convinced that there are multiple moments in the life-course in which intergenerational continuity can be prevented. In a whole-of-society approach: healthy upbringing for everyone, or, in a more focused way trying to address the most vulnerable

groups in society. Although intervening ‘as early as possible’ seems to be most suited, it is also highly dependent on being able to risk detection.

Also difficult in addressing intergenerational continuity of deviant behavior, is, given the oftentimes involuntary characteristic of intervening, the difficult balance between repression on the one hand, and care, or pedagogical support on the one hand. The barriers that I address, could partly be dissolved by systematic and high-quality research on the effectiveness of interventions over the life-course and across generations.

The future

In order to achieve highly needed breakthroughs, I argue that it is necessary to focus on the following. First, we should acknowledge the complexity of intergenerational continuity of deviant behavior and therefore facilitate interdisciplinary cooperation that also includes cooperation with universities for applied sciences, practice, and police. Second, prospective longitudinal research is essential, and it should be supplemented with qualitative research and case studies. Third, we should focus on resilience and discontinuity. And lastly, I think it is important to develop more effective prevention and intervention strategies, based on high quality research.

Veroni Eichelsheim studeerde klinische en forensische psychologie in Leiden en promoveerde in 2011 in Utrecht op onderzoek naar de kwaliteit van gezinsrelaties en delinquentie tijdens de adolescentie. Sinds 2013 is zij verbonden aan het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR), inmiddels als senior onderzoeker, programmaleider en MT-lid. Eichelsheim richt zich in haar onderzoek op de ontwikkeling van kinderen en adolescenten, opvoeding, probleemgedrag en delinquentie, kinderen van criminele ouders en de intergenerationele doorgifte van problematiek. Daarnaast doet ze onderzoek naar (gesloten) jeugdzorg en jeugdhulpverlening. Direct na het uitbreken van de corona crisis is zij gestart met onderzoek naar huiselijk geweld en kindermishandeling tijdens de pandemie. In mei 2022 is zij benoemd tot bijzonder hoogleraar Intergenerationele continuïteit van deviant gedrag aan de Rijksuniversiteit Groningen, Faculteit GMW, basis-eenheid ontwikkelingspsychologie. De bijzondere leerstoel is ingesteld door het NSCR en reflecteert de samenwerking tussen beide instituten.

